

BESEDNE VRSTE

Razvrščamo jih glede na skladenjsko vlogo, pregibnostni pomen!

Pomen ali pregibanje omogočajo razne porazdelitve:

- GLAVNE BESEDNE VRSTE: sam.b., prid.b., glagol, prislov, povedkovnik
SAMOSTALNISKE BESEDE DELIMO NA:samostalnik, samostalniški zaimek in posamostaljene prid. besede
PRIDEVNISKE BESEDE DELIMO NA: pridevnik, pridevniški zaimki in števnik
- SLOVNIČNE BESEDNE VRSTE: členek, veznik, predlog, prislov
- MEDMET

Poznamo več sklanjatvenih vzorcev. Razvrščamo jih glede na SPOL IN KONČNICO V RODILNIKU EDNINE.

moške sklanjatve:

- 1.m.skl.:korak-0, korak-a, korak-u,...
- 2.m.skl.:vojvod-a, vojvod-e, vojvod-i,...
- 3.m.skl.:sklanjanje kratic-BREZ KONČNICE
- 4.m.skl.:dežurn-i, dežurn-ega, dežurn-emu,...

ženske sklanjatve:

- 1.ž.skl.:lip-a, lip-e, lip-i,...
- 2.ž.skl.:perut-0, perut-i, perut-i,...
- 3.ž.skl.:imena, ki se ne končujejo na A + priimki žensk; BREZ KONČNICE
- 4.Z.SKL.:dežurn-a, dežurn-e, dežurn-i,...

srednje sklanjatve:

- 1.s.skl.:mest-o, mest-a, mest-u,...
- 2.s.skl.: reki samostalniki, ki se sklanjajo samo v besednih zvezah s končnico 0 (npr.: doma)
- 4.s.skl.:samostalniki, ki so po obliki pridevniki (belo, belega,...)

GLAGOL

V stavku je to večinoma povedek ali jedro povedka. Po njem se sprašujemo: KAJ KDO DELA ali KAJ Z NJIM JE?

Glagol izraža: dejanje, stanje, dogajanje, zaznavanje, spreminjanje, obstajanje,...

GLAGOLSKI VID:

To so slovnične kategorije glagola. Poznamo:

- dovršne gl.: dogajanje je po trajanju omejeno (Kaj je storil?)
- nedovršne gl.: dogajanje je po trajanju neomejeno, ob njih so navadno glagoli začetka (Začel je delati!)

PREHODNOST:

-PREHODNI GLAGOLI:

Dejanje prehaja na predmet (Andrej je udaril Matjaža)

Iz njih dostikrat tvorimo neprehodne glagole z besedo SE (Klop se uničuje).

Po njih se sprašujemo: kdo-kaj, koga-česa,...

-NEPREHODNI GLAGOLI:

Dejanje ne prehaja na predmet (Matjaž je obležal.). Stavki z glagolom v neprehodni obliki imajo samostalnik v imenovalniku.

Sem spadajo glagoli STANJA IN GIBANJA (sedim, spim,...). Iz prehodnih delamo neprehodne z predpono ali predlogom (hoditi - prehoditi).

GLAGOLSKE OBLIKE:

SEDANJIŠKE:

Glagoli na: -am, -em, -jem, -im, -m.

NEDOLOČNIŠKE:

Glagoli na: -ati, -eti, -iti, -sti, -či, -i, -a, -u-ti.

ZLOŽENE:

Iz opisnih deležnikov na -l ali na -nt in pomožnih glagolov biti, kot npr.: delal sem, delal bom, tepen sem, tepen sem bil, tepen bom.

SPREGANJE:

Sprega se v osebi in številu.

ČAS:

Sedanjik: sedanjost, preteklost, prihodnost, brezčasnost

Preteklik: preteklost, sedanje stanje, ukaz

Prihodnjik: prihodnost, domnevno ugotovitev

Predpreteklik: dogodek pred drugim preteklim dogodkom, stanje v preteklosti

NAKLON:

POVEDNI NAKLON:

Uresničuje tako kot umišljeno (Fantje postavljajo šotor).

POGOJNI NAKLON:

Izraza možno sedanje ali neuresničeno preteklo dejanje. To je lahko tudi deležnik na -l+BI ali BIL. Hkrati izraza tudi omiljeno izjavo (Rekel bi, da to ni res).

VELELNI NAKLON:

Izraža željo, da dejanje izvrši ogovorjeni. Izražamo z velelnikom (delaj, delajmo).

NAČIN:

TVORNIK (aktiv):

Vršilec dejanja je osebek, od dejanja prizadeti pa predmet (Učitelj je pohvalil učenca).

TRPNIK (pasiv):

Od dejanja prizadeti je osebek, vršilec pa je prislovno določilo ali pa je kar izpuščen (Učenec je bil pohvaljen (od učitelja)).

NEOSEBNE GLAGOLSKE OBLIKE:

NEDOLOČNIK:

To so glagoli na: -ti, -či

So ob naglasnih, farsnih, naklonskih in ob glagolih začetka ter nehanja in ob drugih glagolih ter izrazih.

NAMENILNIK:

To so glagoli na: -t, -č. Uporablja se ob glagolih premikanja (grem delat).

DELEŽJA IN DELEŽNIKI:

-DELEŽJE:

Glagol v nepregibni, prislovni obliki. Poznamo deležja na:

- -oč, -eč, -aje (kazoč, želeč, nakupovaje)
- -si (prišedši, vstopivši, začutivši)

-DELEŽNIK:

Glagol v pregibni, pridevniški obliki. Poznamo deležnike na:

- -č, -a, -e (plapolajoča, govoreča, držeč); v spolu, sklonu in številu se ujema s samostalnikom

- -ssi, -a, -e (vstopivša gosta, bivši ravnatelj)

Opisni deležnik na -l: počesal, pogladil, pognal

Deležnik stanja na -l: ogorel, pregorel, otekle roke

Trpni deležnik na -n/-t: premagan, premeščen, pripravljen

Deležnik stanja na -n/-t: zidan, priprt, oblečen

-GLAGOLNIK:

Glagolnik je iz glagola izpeljana sam. b.: cviliti=cviljenje

PRISLOV:

V stavku je lahko: prislovno določilo ali pa prilastek. To je besedna vrsta po kateri se sprašujemo KJE, KAM, OD KOD, KDAJ, ZAKAJ, ČEMU, KAKO, KOLIKO, ...

Poznamo:

- KRAJEVNI (kje, kod, kam)
- ČASOVNI (kdaj)
- VZROČNOSTNI (zakaj, kljub čemu)
- LASTNOSTNI (kako, koliko, kolikokrat, kolikic, glede na kaj)

Stopnjujemo lahko prislove, ki izražajo NAČIN in KOLIČINO (visoko, višje, najvišje)

PREDLOG:

Predlog ali prepozicija je beseda za izražanje razmerja med neenakovrednimi besedami ali besednimi zvezami.

Predlogi, ki se vežejo na določen sklon:

- ROD.: brez, do, iz, od, z/s, za
- DAJ.: h/k, proti, kljub
- TOŽ.: čez, skozi, zoper, po
- TOŽ. IN MEST.: na, ob, v
- TOŽ. IN OR.: med, nad, pod, pred, za
- MEST.: o, pri, po
- OR.: z/s

VEZNIK:

Vezniki so nepregibne besedne vrste, ki izražajo razmerje med enakovrednimi besedami ali stavki ali pa razmerje med neenakovrednimi stavki zložene povedi. Veznike med stavki imenujemo STAVČNI, med besedami pa NESTAVČNI.

npr.: pa, toda, in, ali, če, ki, ko, ker, da, ter, čeprav, dasi, ako, četudi

ČLENEK:

So nepregibne besedne vrste, niso stavčni členi, so znanilči nekega drugega stavka, po njih se ne moremo vprašati, lahko jih samo nadomestimo s stavkom.

Npr.: SPET dežuje. Dežuje, prej nekaj časa ni.
To so: spet, tudi, seveda, samo, menda, še, že, celo

MEDMET:

Medmeti (INTERJEKCIJE) so besede stavki - PASTAVKI. Izražajo človekovo razpoloženje, posnemajo naravne glasove, ipd.

Razpoloženjski medmeti izražajo začudenje, ravnodušje, nejevoljo, veselje,... Ker so pastavki, je za njimi glasovni premor, v pisavi pa vejica. Iz nekaterih razpoloženjskih medmetov se izpeljujejo glagoli (jav - javkati).

Posnemovalni medmeti posnemajo glasove človeka, živali, naprav, ... Pogosto so iz njih izpeljani glagoli. Ob glagolih oglašanja pa se medmet sprevrže v povedkovnik (Puška je rekla BUM).

PREDIKATIV:

To so besede, ki se rabijo samo kot povedkova določila (npr.: soparno je, v pretekliku pa; soparno je bilo). Zaznamujejo naravne pojave, stanje in razpoloženje:

- v naravi: bilo je vetrovno (deževno, mokro, ...);
- stanja in razpoloženja zunanjega in notranjega okolja: dobro je, dolgočasno, veselo, všeč;
- vrednotenje: čudno je (zadušno, grozno, krasno)